

Kohtuasi C-356/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

7. juuni 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Varssavi rajoonikohus, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

16. märts 2021

Hageja:

J.K.

Kostja:

TP S.A.

[...]

Varssavi, 16. märts 2021

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy

w Warszawie (Varssavi rajoonikohus, Poola)

[...]

[...]

TAOTLUS ANDA VASTUS EELOTSUSE KÜSIMUSELE

16. märtsi 2021. aasta määruse kohaselt soovib Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy (Varssavi rajoonikohus) ELTL artikli 267 alusel saada vastust järgmisele eelotsuse küsimusele:

„Kas nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, lk 16), artikli 3 lõike 1 punkte a ja c tuleb tõlgendada nii,

et need võimaldavad jätta nõukogu direktiivi 2000/78/EÜ kohaldamisalast välja lepingupoolte valikuvabaduse ja selle tulemusena välistada ka riigisiseses õiguses nõukogu direktiivi 2000/78/EÜ artikli 17 alusel kehtestatud sanktsioonide kohaldamise seoses lepingupoolte valikuvabadusega, kui see ei ole seotud soo, rassi, etnilise päritolu või rahvusega olukorras, kus diskrimineerimise ilminguks oleks keeldumine sellise tsiviilõigusliku lepingu sõlmimisest, mille alusel füüsilisest isikust ettevõtja kohustub osutama teenuseid, kui sellise keeldumise aluseks on potentsiaalse lepingupartneri seksuaalne sättumus[?].

[...]

Põhjendus [...]

A. POOLED JA NENDE ESINDAJAD

Hageja: J.K.

[...]

Kostja: TP S.A.

[...].

B. ASJAKOHASED LIIDU ÕIGUSNORMID

Euroopa Liidu leping [...]

Artikkel 2. Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.

Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (ELT, L [...] 303, lk 16); edaspidi „direktiiv 2000/78/EÜ“

Artikkel 1 Käesoleva direktiivi eesmärk on kehtestada üldine raamistik, et võidelda usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise vastu töö saamisel ja kutsealale pääsemisel ning tagada liikmesriikides võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine.

Artikkel 3

1. Ühendusele antud pädevuse piires kohaldatakse käesolevat direktiivi kõikide isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes, kui kõne all on:

- a) tööle saamise, füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamise või kutsealale pääsemise tingimused, sealhulgas valikukriteeriumid ja töölevõtu tingimused mis tahes tegevusvaldkonnas ja kõigil ametiastmetel, kaasa arvatud ametialane edutamine;
- b) igasuguse ja igatasemelise kutsenõustamise, kutseõppe, täiendkutseõppe ja ümberõppe saamine, kaasa arvatud praktiliste töökogemuste saamine;
- c) töö saamise ja töö tingimused, kaasa arvatud töölt vabastamine ja töötasu;
- d) kuulumine töötajate või töandjate organisatsioonidesse või muudesse organisatsioonidesse, mille liikmed tegelevad teatava kutsetöoga, sealhulgas nende organisatsioonide antavad soodustused.

Artikkel 17 Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad sanktsioonide kohta, mida rakendatakse vastavalt käesolevale direktiivile vastuvõetud siseriiklike õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada nende kohaldamine. Sanktsioonid, milleks võib olla ohvrile kahju hüvitamine, peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Liikmesriigid teatavad neist sätetest komisjonile hiljemalt 2. detsembriks 2003 ja annavad viivitamata teada nende edaspidistest muudatustest.

C. ASJAKOHASED LIIKMESRIIGI ÕIGUSNORMID

3. detsembri 2010. aasta seadus Euroopa Liidu õiguse teatavate sätete rakendamise kohta võrdse kohtlemise valdkonnas (*Dziennik Ustaw 2020, jrk nr 2156 – terviktekst*); edaspidi „võrdõiguslikkuse seadus“

Artikli 2 lõige 1. Seadust kohaldatakse füüsilistele ja juriidilistele isikutele ja juriidilise isiku staatusega organisatsiooniüksustele, kes on seaduse alusel tunnistanud õigusvõimelisteks.

Artikli 4 lõige 2. Seadust kohaldatakse järgmistel juhtudel:

[...]

2) äritegevuse või kutsealase tegevuse alustamise ja sellega tegelemise tingimused, eelkõige töösuhte või tsiviilõigusliku lepingu alusel tehtava töö raames;

[...].

Artikkel 5. Seadust ei kohaldata järgmistel juhtudel:

[...]

3) lepingupoolte valikuvabadus, kui see ei ole seotud soo, rassi, etnilise päritolu või rahvusega

[...].

Artikli 8 lõike 1 punkt 2

1. Keelatud on füüsiliste isikute ebavõrdne kohtlemine soo, rassi, etnilise päritolu, rahvuse, religiooni, usutunnistuse, maailmavaate, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel järgmises ulatuses:

[...]

2) äritegevuse või kutsealase tegevuse alustamise ja sellega tegelemise tingimused, eelkõige töösuhte või tsiviilõigusliku lepingu alusel teenuste osutamise raames;

[...].

Artikkel 13

1. Isikul, kelle suhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet, on õigus saada hüvitist.

2. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise asjades kohaldatakse 23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustikku (Kodeks cywilny) [...].

D. PÕHIKOHTUASJA ESE

Hageja nõuab käesolevas asjas kostjalt enda kasuks 47 924,92 Poola zloti suuruse summa väljamõistmist koos seadusest tuleneva viivisega alates hagi esitamise päevast kuni summa tasumise päevani; see summa hõlmab 35 943,69 zlotti varalise kahju hüvitisena ja 11 981,23 zlotti mittevaralise kahju hüvitisena võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise eest seksuaalse sättumuse alusel, mis seisnes otseses diskrimineerimises äritegevuse alustamise ja sellega tegelemise valdkonnas, sealhulgas eelkõige tsiviilõigusliku lepingu alusel. Ülaltoodud nõude on hageja rajanud väitele, et kostja diskrimineeris hagejat otseselt tema seksuaalse sättumuse alusel, tühistades hageja detsembriks 2017 kavandatud tööajad, mille

raames pidi hageja täitma 20. novembril 2017 sõlmitud igakuist töövõtulepingut, jättes sõlmimata järgmise töövõtulepingu ja lõpetades nii poolte koostöö. Tõenäolise tööaegade tühistamise ja kostja poolt koostöö lõpetamise põhjusena tõi hageja välja asjaolu, et ta avaldas koos elukaaslasega oma YouTube'i kanalis jõululaulu „Pokochaj nas w święta“ („Armasta meid jõulude ajal“) osana projektist „J. & D.“, mille eesmärk oli näidata, et Poolas elavad samasoolised paarid ei erine millegi poolest eri soost paaridest.

Kostja palus jätta hagi rahuldamata ja väitis, et tema ei ole võrdse kohtlemise põhimõtet rikkunud. Kostja rõhutas, et tema ei ole taganud hagejale poolte vahel sõlmitud töövõtulepingu pikendamist ja seda tagatist ei anna ka seadused. Kostja selgitas, et detsembris 2017 toimusid äriühingus ümberkorraldused ja seetõttu läks saadete eetrisse andmise seadistamisega seotud tegevus üle vastloodud agentuurile Agencja Kreacji[,] Oprawy i Reklamy (loomingu-, reklaami- ja kuvandiagentuur). Otsuse hagejaga koostöö lõpetada tegi ümberkorralduste eest vastutav isik. Pealegi märkis kostja, et hageja seksuaalne sättumus oli üldteada.

Poolte vahel kestab vaidlus hageja poolt kostjaga koostöö lõpetamise põhjuse üle ja selle üle, kas see põhjus kujutas endast otsest diskrimineerimist hageja seksuaalse sättumuse alusel.

E. OLULISED FAKTILISED ASJAOLUD

[...]

Hageja on homoseksuaalne isik. Koos elukaaslasega tegutseb ta aktiivselt LGBT-kogukonnas, mille eesmärk on edendada sallivust Poolas elavate homoseksuaalsete paaride suhtes. Selle tegevuse osana peavad hageja ja tema partner kampaania „J. & D.“ raames YouTube'i kanalit, kus avaldavad materjale, mis edendavad sallivust homoseksuaalsete suhete suhtes. 4. detsembril 2017 avaldasid hageja ja tema partner sellel YouTube'i kanalil videoklipi ja laulu „Pokochaj nas w Święta“, milles näidati, kuidas tähistavad jõule samasoolistes suhetes olevad inimesed. Sallivuse edendamiseks seotud tegevust alustas hageja 2016. aastal, kui avaldas koos partneriga videoklipi ansambli Roxette kaveriga, seejärel avaldasid nad ülevaate enda osalemisest üritusel GayGala Stockholmis, kuhu neid kutsus ansambel Roxette. Seoses hageja ja tema partneri pulmadega, mis toimusid 2017. aasta juunis Portugalis, olid nad külalisteks teleasaates „Dzień Dobry TVN“, mis läks eetrisse ülepoolalises telekanalis TVN. Töötajad ja kaastöötajad teletoimetuses, kus hageja tegutses oma kutsealal kostja organisatsioonilise struktuuri raames, olid teadlikud hageja seksuaalsest sättumusest.

Kostja haldab ülepoolalist telekanalit, kus on üle kahe tuhande töötaja. Hagejal kostja organisatsiooni keskastme kaastöötajana ei olnud otsest kontakti kostjaks olevat äriühingut juhtivate isikutega.

Ajavahemikus 2010–2017 toimus koostöö hageja ja kostja vahel regulaarselt sõlmitavate, üksteisele vahetult järgnevate lühiajaliste töövõtulepingute alusel. Hageja tegi kõnealust koostööd oma äritegevuse raames füüsilisest isikust ettevõtjana. Koostöö raames valmistas hageja ette monteeritud klippe, kuulutuste ja veergude klippe, mida hiljem kasutati kostja reklaammaterjalides. Hageja tegutses kostja sisemise organisatsiooniüksuse ehk toimetuse Redakcja Oprawy i Promocji Programu 1 (kanali 1 kujundus- ja edendustoimetuse) raames, mille juhataja oli W.S. Sõlmitud töövõtulepingute alusel olid hagejale määratud iganädalased tööajad, mille jooksul ta valmistas ette materjale kostja reklaamsaadete jaoks. Hageja otsene ülemus W.S. määras hagejale ja teisele ajakirjanikule, kes tegeles sama tegevusega, tööajad nii, et kummalgi oleks kuus kaks nädalast vahetust.

Alates augustist 2017 planeeriti kostja sisemistes struktuurides ümberkorraldust, mis pidi seisnema muu hulgas uue struktuuriüksuse Agencja Kreacji, Reklamy i Oprawy loomises. Uus üksus pidi endast kujutama ühendatud agentuuri kostja kõigi telekanalite jaoks seni eri kanalites eraldi tegutsenud toimetuste asemel. Ümberkorralduse elluviimiseks ja uude agentuuri üleviidavate töötajate kontrollimiseks määras kostja uued töötajad I.Ś. ja P.K.

2017. aasta oktoobri ja novembri vahetuse paiku korraldas P.K. toimetusega Redakcja Oprawy i Promocji Programu 1 kohtumise, mille käigus andis teada, kes kaastöötajatest on edukalt läbinud seoses ümberkorraldustega tehtud kontrolli, nimetades teiste hulgas ka hagejat.

Viimane töövõtuleping üheks kuuks sõlmiti 20. novembril 2017. 29. novembril 2017 sai hageja oma otsese ülemuse käest 2017. aasta detsembri töögraafiku, milles oli hagejale ette nähtud kaks nädalast vahetust, mis algasid 7. ja 21. detsembril 2017.

4. detsembril 2017 avaldasid hageja ja tema partner videoklipi jõululauluga „Pokochaj nas w święta“.

5. või 6. detsembril 2017 toimus kohtumine, mille teemaks oli jõuluteemaliste materjalide ettevalmistamine eetrisse andmiseks kostja telekanalites ning millel osalesid hageja otsesed ülemused W.S, I.Ś, P.K. ja toimetuse Redakcji Oprawy i Promocji Programu 2 juhataja L.R. Kohtumise käigus küsiti, kas on plaanis ette valmistada ka jõulunurk, mille peale I.Ś. või P.K. vastas, et kanalil J (kanal 1) on oma jõulunurk ja oma jõuluvanad juba olemas.

Pärast seda kohtumist pöördus I.Ś. või P.K. hageja otsese ülemuse W.S.-i poole ja küsis infot hageja tööaegade kohta, seejärel aga anti korraldus tühistada hageja töövahetused ja anda tema ülesanded teisele töötajale.

6. detsembril 2017 sai hageja oma otsese ülemuse käest e-kirja teatega, et tema 7. detsembril 2017 algav vahetus on tühistatud ja selle on üle võtnud teine ajakirjanik.

20. detsembril 2017 pöördus hageja oma otsese ülemuse W.S-i poole ja küsis, kas ta peab 21. detsembril 2017 planeeritult tööle ilmuma. Vastuseks sai ta teada, et P.K. ei planeeri enam hagejaga koostööd teha.

Eeltoodu tulemusena ei teinud hageja detsembris 2017 ühtegi vahetust ja temaga ei sõlmitud järgmiseks perioodiks töövõtulepingut. Sellega lõppes koostöö poolte vahel.

Kostja ei teinud hagejale mingeid etteheiteid viimase ette valmistatud materjalide kvaliteedi kohta.

Hageja asemele võeti tööle K.K., kellel puudus kvalifikatsioon ja kogemus seni hageja täidetud ülesannete täitmiseks.

Agentuur Agencja Kreacji, Reklamy i Oprawy alustas ametlikult tööd 1. jaanuaril 2018.

F. EELOTSUSETAOTLUSE ESITAMISE PÕHJUSED

Kohus esitab ülaltoodud eelotsuse küsimuse, sest asja arutamise käigus on tekkinud kahtlused, kas direktiiviga 2000/78/EÜ ette nähtud kaitsest on lubatav teha erandeid seoses lepingupoolte valikuvabadusega, kui see ei ole seotud soo, rassi, etnilise päritolu või rahvusega olukorras, kus diskrimineerimise seksuaalse sättumuse alusel on seotud sellise tsiviilõigusliku lepingu pooleks oleva füüsilise isiku valimisega, kes täidaks oma ülesandeid füüsilisest isikust ettevõtjana oma äritegevuse raames.

Direktiivi 2000/78/EÜ kohaldamisala on täpselt määratletud selle direktiivi artiklis 3. Käesoleva kohtuasja kontekstis on olulised selle direktiivi artikli 3 lõike 1 punktid a ja c, mis tagavad diskrimineerimisvastase kaitse füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsedes tööle saamisel, sealhulgas valikukriteeriumite ja töölevõtu tingimuste osas, samuti töö saamise ja töö tingimuste osas. Direktiiv 2000/78/EÜ ei sisalda füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise mõiste täpset määratlust ega näe ette, millises ulatuses peaks tegutsemine füüsilisest isikust ettevõtjana olema hõlmatud direktiivis ette nähtud kaitsega ehk seda, kas selle kaitse võib välistada, et kaitsta sellise isiku lepingupartneri valikuvabadust, keda puudutab diskrimineerimine direktiivi artiklis 1 nimetatud diskrimineerimise tunnuste alusel, kui isik soovib alustada koostööd oma äritegevuse raames.

Kohtul tekkisid käesolevas asjas ülaltoodud kahtlused seoses liikmesriigi õigusnormidega, millega võetakse üle direktiiv 2000/78/EÜ, ehk seoses võrdõiguslikkuse seaduse artikli 5 punktiga 3, milles jäetakse selle sama seadusega ette nähtud kaitse kohaldamisalast välja lepingupoolte valikuvabadus, kui see ei ole seotud soo, rassi, etnilise päritolu või rahvusega. Selline õigusnorm tähendaks, et diskrimineerimine võib toimuda seksuaalse sättumuse alusel, kui diskrimineerimine on seotud lepingupoolte valikuvabadusega. Ülaltoodud küsimus mõjutab otseselt käesoleva kohtuasja lahendamist, sest kostja otsustas

lepingupoole valikuvabaduse raames mitte sõlmida järjekordset töövõtulepingut hagejaga, kes tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana. Kohtu hinnangul tuleks üheisikulise ettevõtte pidamine hageja poolt lugeda tegutsemiseks füüsilisest isikust ettevõtjana direktiivi 2000/78/EÜ artikli 3 lõike 1 punkti a tähenduses. Veelgi enam, kohtu hinnangul on direktiivi 2000/78/EÜ artikli 3 lõike 1 punkti a eesmärk tagada kaitse seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise eest ka sellises olukorras, sest lepingu mittesõlmimine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isikuga ainult tema seksuaalse sättumuse alusel näib olevat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isiku tööle saamise tingimuste piiramine.

ELTL artikli 267 kontekstis kuulub analüüsitava direktiivi 2000/78/EÜ artikli 3 lõike 1 punkti a tõlgendamine eranditult Euroopa Liidu Kohtu pädevusse ja seetõttu on ka ülaltoodud eelotsuse küsimuse esitamine põhjendatud.

[...]

TÖÖDOKUMEN